

Dr. Agnė LIMANTĖ
Lietuvos teisės instituto
Teisinės sistemos tyrimo skyriaus
mokslo darbuotoja
Ankštoji g. 1A, LT-01109 Vilnius
El. p. agne.limante@gmail.com

TARPTAUTINIŲ SUTARČIŲ IR KITŲ TARPTAUTINIŲ SUSITARIMŲ SUDARYMAS LIETUVOS IR UŽSIENIO VALSTYBIŲ TEISĖJE: GEROSIOS PRAKTIKOS BEIEŠKANT

Straipsnyje nagrinėjama tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų samprata bei lyginama jų sudarymo praktika Lietuvoje ir kitose valstybėse. Pagrindinis dėmesys skiriamas skirtingų tarptautinių susitarimų rūšių atskyrimui bei valstybių teisėje įtvirtintam jų sudarymo specifiškumui. Remiantis atliktu lyginamuoju tyrimu bei identifikavus sektinus pavyzdžius, teikiami siūlymai Lietuvos nacionalinės teisės tobulinimui.

IŽANGA

Tarptautinės sutartys ir kiti tarptautiniai susitarimai¹ pasaulinėje praktikoje žinomi nuo senų laikų, tačiau XX a. suaktyvėjusi globalizacija bei tarptautinis bendradarbiavimas lėmė, kad tarptautinių susitarimų sudarymas tapo itin svarbia valstybių ir tarptautinių organizacijų veiklos dalimi. Didžiulis kiekis sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų kasmet papildoma valstybių ir tarptautinių organizacijų teisinę bazę, neretai iškeldami klausimų dėl jų statuso ir vietos teisinėje sistemoje.

¹ Šiame straipsnyje sąvoka „kiti tarptautiniai susitarimai“ (angl. *other international agreements*) vartojama apibrėžti tarptautinėje arenoje sudaromus susitarimus (tarptautinius instrumentus), neturinčius tarptautinės sutarties (angl. *treaty*) statuso. Sąvoka „tarptautiniai susitarimai“, kai tai aišku iš konteksto, vartojama kaip bendras terminas, apimantis tarptautines sutartis ir kitus tarptautinius susitarimus.

1969 m. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės² atliko svarbią paprotinės teisės kodifikaciją, o kartu prisidėjo prie šios konvencijos šalimis tapusių valstybių nacionalinės sutarčių teisės suderinimo. Visgi nemažai klausimų Vienos konvencija paliko sureguliuoti nacionalinėms teisės sistemoms (pavyzdžiui, valstybių praktikoje labai skirtingai reguliuojamas parlamento dalyvavimas tarptautinių sutarčių sudaryme), be to, ji nesuderino kitų, nei tarptautinės sutartys, tarptautinių susitarimų sudarymo bei įgyvendinimo tvarkos. Atitinkamai šie klausimai skirtingai reglamentuojami atskirų valstybių praktikoje.

Šiame straipsnyje siekiama palyginti įvairių tarptautinių susitarimų rūšių sampratas skirtingose (daugiausia Europos) valstybėse bei nustatyti jų sudarymo ir reglamentavimo skirtumus. Tyrimo tikslas – užsienio valstybių praktikos ir doktrinos kontekste įvertinti atitinkamus Lietuvos teisės aktus bei pateikti siūlymus dėl jų tobulinimo. Straipsnis parengtas atlikus tarptautinių, nacionalinių ir užsienio valstybių teisės normų analizę, remiantis nacionalinių ir tarptautinių teismų praktika bei Lietuvos ir užsienio teisės doktrina.

Straipsnį sudaro dvi pagrindinės dalys. Pirmojoje siekiama įvardyti ir atriboti įvairias susitarimų tarptautiniame kontekste rūšis, nustatant reglamentavimui svarbius skirtumus tarp jų bei lyginant susitarimų atitikmenis skirtingose teisės sistemose. Antroji dalis skirta tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų Lietuvos Respublikos teisėje ir praktikoje aptarimui. Joje sistemaiškai analizuojama Konstitucinio Teismo praktika aiškinant tarptautinių sutarčių ir tarpžinybinių susitarimų sampratą ir galią LR teisinėje sistemoje, vertinamas Tarptautinių sutarčių įstatymas ir Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklės.

1. SUSITARIMŲ TARPTAUTINIAME KONTEKSTE RŪŠYS

Šio straipsnio tyrimo objekto kontekste visų pirma išskirtinos tarptautinių susitarimų rūšys. Tolesniuose poskyriuose aptariamos tarptautinės sutartys (atskirai apibūdinant mišriąsias tarptautines sutartis), tarpžinybiniai susitarimai ir negriežtosios teisės (angl. *soft law*) susitarimai. Privatinės teisės reguliuojami susitarimai (kontraktai) nėra šio tyrimo objektas ir nagrinėjami nebus.

1.1. Tarptautinės sutartys

Nors tarptautinės sutartys jau seniai yra įprastas ir dažnai naudojamas teisinis instrumentas santykiams tarp valstybių ir tarptautinių organizacijų užmegzti ir plėtoti, vieningo tarptautinės sutarties apibrėžimo nėra ir doktrinoje dažnai pateikiama įvairių

² Valstybės žinios, 2002, Nr. 13-480.

interpretacijų.³ Neatsižvelgiant į tai, autoritetingu apibrėžimu reikėtų laikyti apibrėžimą, pateiktą 1969 m. Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės⁴ 2 straipsnio 1 dalyje:

„sutartis“ – tai raštu tarp valstybių sudarytas tarptautinis susitarimas, kuriam taikomos tarptautinės teisės normos, įtvirtintas viename ar keliuose susijusiuose dokumentuose, nesvarbu, koks būtų to susitarimo pavadinimas.

Analogiškas tarptautinės sutarties apibrėžimas, atsižvelgiant į tarptautinių organizacijų veikimą sudarant tarptautines sutartis, pateikiamas ir dar neįsigaliojusioje⁵ 1986 m. Vienos konvencijoje dėl sutarčių tarp valstybių ir tarptautinių organizacijų bei tarp tarptautinių organizacijų (2 straipsnis).⁶

Analizuojant tarptautinės sutarties sąvoką, kokia ji pateikta 1969 m. Vienos konvencijoje, svarbūs ir Tarptautinės teisės komisijos, kuri rengė pačią konvenciją, komentarai.⁷ Kaip nurodoma šiuose Komentaruose, tarptautinė sutartis yra bendrasis terminas, apimantis visų formų tarptautinius susitarimus, raštu sudarytus tarp valstybių. Kita vertus, sąvoka „tarptautinis susitarimas“ yra platesnė nei „tarptautinė sutartis“, kadangi pastaroji pagal apibrėžimą laikytina viena susitarimų rūšimi. Sutartys gali būti pavadintos labai įvairiai – susitarimas, konvencija, chartija, paktas, tarpusavio supratimo memorandumas⁸, bendras pareiškimas ir t. t. Teigiama, kad Tarptautinės teisės komisija pasirinko terminą „sutartis“ tiesiog dėl to, kad

³ Plačiau apie tarptautinių sutarčių sąvokų įvairovę žr.: *Jakulevičienė L.* Tarptautinių sutarčių teisė. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 58–61. Taip pat žr.: *Vadapalas V.* Tarptautinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 131–138; *Klabbers J.* The Concept of Treaty in International Law. Kluwer Law International, 1996, p. 37–44.

⁴ Valstybės žinios, 2002, Nr. 13-480.

⁵ Visgi didžioji dalis jos nuostatų turi galią, kadangi ši konvencija kodifikuoja paprotinės teisės normas tarptautinių sutarčių sudarymo srityje.

⁶ Prieiga per internetą: <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_2_1986.pdf> [žiūrėta 2015-08-12].

⁷ Draft Articles on the Law of Treaties with Commentaries. Yearbook of the International Law Commission, 1966, vol. II. Prieiga per internetą: <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_1_1966.pdf> [žiūrėta 2015-08-12].

⁸ Anglijos teisėje šis terminas negali būti skirtas tarptautinėms sutartims ir vartojamas išimtinai susitarimams, neskirtiems sukurti teisinių įsipareigojimų, atitinkamai pagal Jungtinės Karalystės teisę tarpusavio supratimo memorandumas priskiriamas prie *soft law* aktų. Žr. *Treaties and Memoranda of Understanding (MOUs). Guidance on Practice and Procedures.* UK Treaty Section, Legal Directorate, Foreign and Commonwealth Office. Updated March 2014. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/293976/Treaties_and_MoU_Guidance.pdf> [žiūrėta 2015-08-12].

kodifikuota tarptautinės teisės dalis buvo visuotinai vadinama „sutarčių teise“⁹, kiti tarptautinių susitarimų galimi pavadinimai taip pat sėkmingai vartojami praktikoje.

Paminėtina, kad Europos Sąjungos (toliau vadinama – ES) teisėje nėra pateikiamas savarankiškas tarptautinio susitarimo apibrėžimas. Savo jurisprudencijoje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas iš esmės vadovavosi Vienos konvencijomis, nurodydamas, jog tarptautiniais susitarimais laikytini bet kokie susitarimai tarp subjektų, kuriems taikoma tarptautinė teisė ir kurie yra teisiškai privalomi, nepriklausomai nuo jų pavadinimo.¹⁰ Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo pateikiama ES tarptautinių susitarimų sudarymo tvarka dar labiau priartina Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pateiktą apibrėžimą prie Vienos konvencijos apibrėžimo, reikalaujant, kad ES veiklos kontekste susitarimai turi būti sudaromi rašytine forma.¹¹

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo (toliau vadinama – Įstatymas) 1 straipsnio 1 dalimi,

Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis – tarptautinės teisės principų ir normų reglamentuotas susitarimas, kurį raštu sudaro Lietuvos Respublika su tarptautinės teisės subjektais,¹² nesvarbu, koks sutarties pavadinimas ir ar sutartį sudaro vienas, du ar keli tarpusavyje susiję dokumentai.

⁹ Dörr O., Schmalenbach K. (eds.). Vienna Convention on the Law of Treaties. A Commentary. Springer, 2012, p. 30. Šioje knygoje taip pat pateikiama išsami sutarčių klasifikacija. Žr. p. 30–33.

¹⁰ Žr. 1975 m. lapkričio 11 d. Nuomonę 1/75, EU:C:1975:145.

¹¹ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, 2012 m. spalio 26 d. OL C 326, 26/10/2012, p. 47–390.

¹² Tarptautinės teisės subjektas apibūdinamas kaip tarptautinį teisinį subjektiškumą turintis tarptautinių teisiųjų santykių dalyvis. Tarptautinis Teisingumo Teismas *Žalos, patirtos Jungtinių Tautų tarnyboje*, byloje (1949) nurodė, kad tarptautinis teisinis subjektiškumas reiškia gebėjimą turėti tarptautines teises ir pareigas bei gebėjimą ginti šias teises pareiškiant tarptautinius ieškinius (*Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations (Advisory Opinion)* [1949] ICJ Reports 174). Šiuolaikinėje tarptautinės teisės doktrinoje tarptautinės teisės subjektais šalia valstybių yra ir tarptautinės tarpvyriausybines organizacijos, tarptautiniai organai, steigiami remiantis tarptautinėmis sutartimis, valstybinio pobūdžio vienetai (valstybiniai teritoriniai vienetai), tokie kaip Šventasis Sostas ar suverenus Maltos ordinas, valstybės *in statu nascendi*, t. y. tautos, kovojančios dėl savo valstybingumo (nepriklausomybės), vykdančios *de facto* valdžią tam tikroje teritorijoje ir turinčios organus, galinčius atstovauti joms tarptautiniuose santykiuose. Taip pat žr.: *Skoutaris IV*. Comparing the Subnational Constitutional Space of the European Sub-state Entities in the Area of Foreign Affairs // *Perspectives on Federalism*, 4 (2), 2012, p. E239–E268 (apie federacinių valstybių vienetų statusą); *Corten O., Klein P.* Are Agreements between States and Non-State Entities Rooted in the International Legal Order? // *Cannizzaro E.* (ed.) *The Law of Treaties Beyond the Vienna Convention*. Oxford University Press, 2011 (apie susitarimus su subjektais, kontroliuojančiais konflikto zonas); *Dörr O., Schmalenbach K.* (Eds.). Vienna Convention on the Law of Treaties. A Commentary. Springer, 2012, p. 61–78.

Darytina išvada, kad Įstatyme pateiktas tarptautinės sutarties apibrėžimas visiškai atitinka 1969 m. Vienos konvencijoje pateikiamą sąvoką, kartu apimdamas ir 1986 m. Vienos konvencijos apibrėžimą (pagal pateiktą formuluotę, tarptautine sutartimi laikomas tiek susitarimas su kita valstybe ar valstybių grupe, tiek su tarptautine organizacija). Kartu pastebėtina, kad Įstatymo 1 straipsnio 2 dalis iš karto nuo tarptautinių sutarčių sąvokos atiboja kitus, negu nurodyta šio straipsnio 1 dalyje, Lietuvos Respublikos susitarimus, taip pat Lietuvos Respublikos ministerijų ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstaigų ir kitų valstybės institucijų vardu ir pagal jų kompetenciją sudaromus su atitinkamomis užsienio valstybių ar tarptautinių organizacijų institucijomis susitarimus.

Tarptautinės sutartys daugumos valstybių praktikoje skiriamos į dvi grupes – vienoms tarptautinėms sutartims pagal Konstituciją turi būti gautas parlamento pritarimas (įprastai tai lemia tarptautinės sutarties reguliuojama sritis),¹³ kitoms numatyta paprastesnė procedūra. Lietuvos teisės sistemoje tai ratifikuojamos ir neratifikuojamos sutartys. Visgi šis skirtumas svarbus nacionalinės teisės kontekste, o tarptautinės teisės požiūriu tokios sutartys lygiavertės.

Kalbant apie reikalaujamą rašytinę sutarčių formą atkreiptinas dėmesys, kad Vienos konvencija palapsnui aiškinama vis labiau įtraukiant galimybes sudaryti tarptautines sutartis modernesnėmis technologijomis. Kadangi Vienos konvencija griežtai neapibrėžia reikalavimo sutartis sudaryti „raštu“, doktrinoje pateikiama nuomonė, kad sutartys gali būti sudaromos ir elektroniniu būdu¹⁴ ar šalių įgaliojamam trečiajam asmeniui dokumentuojant šalių žodžiu pasiektą susitarimą.¹⁵

1.2. Mišriosios tarptautinės sutartys

Mišriosios tarptautinės sutartys priklauso bendrai tarptautinių sutarčių grupei, tačiau dėl specifiškumo šiame tyrime aptiriamos atskirai.

Sąvoka „mišriosios tarptautinės sutartys“¹⁶ būdinga ES teisei dėl šios ypatingo

¹³ Plačiau žr.: *Thurner P., Stoiber M. Comparing Ratification Processes within EU Member States: The Identification of Real Veto Players.* Mannheim Centre for European Social Research, 2001. Prieiga per internetą: <<http://www.proyectos.cchs.csic.es/euroconstitution/library/working%20papers/Amsterdam/Thurner.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20].

¹⁴ *Aust A. Modern Treaty Law and Practise.* Cambridge University Press, 2004, p. 16.

¹⁵ *Dörr O., Schmalenbach K. (eds.). Vienna Convention on the Law of Treaties. A Commentary.* Springer, 2012, p. 30. Šioje knygoje taip pat pateikiama išsami sutarčių klasifikacija. Žr. p. 34–35.

¹⁶ Lietuvos teisės aktuose pasirinktas terminas „mišriosios tarptautinės sutartys“, nors labiau suderintas su ES terminologija būtų „mišraus tarptautinio susitarimo“ terminas – ES veikloje ir doktrinoje vyrauja mišrių susitarimų (angl. *mixed agreements*), o ne mišriųjų sutarčių (ang. *mixed treaties*) sąvoka. Kita vertus, „mišriųjų tarptautinių sutarčių“ sąvoka aiškiau nurodo į tokių susitarimų priskyrimą prie tarptautinių sutarčių.

pobūdžio ir ES gebėjimo veikti tarptautinėje arenoje savarankiškai ar kartu su savo narėmis. Sutartys laikomos mišriosiomis dėl to, kad, kitaip nei įprasta, vienoje sutarties pusėje (kaip viena sutarties šalis) kartu veikia valstybės narės ir ES kaip tarptautinė organizacija, o toks veikimas dažniausiai siejamas su poreikiu derinti ES ir jos valstybių narių kompetencijas (nė viena šalis neturi pakankamos kompetencijos veikti).

Mišriųjų tarptautinių sutarčių sąvoka tiesiogiai nepateikiama nei ES sutartyse, nei ES teismų praktikoje. Doktrinoje akademikai plėtojo įvairias pozicijas dėl mišriųjų sutarčių apibrėžimo. Viena pozicijų¹⁷ – mišriąsias ES sutartis apibrėžti kaip tarptautines sutartis, sudaromas tarp ES ir visų ar dalies ES valstybių narių ir vienos ar daugiau trečiųjų valstybių ar tarptautinių organizacijų. Antroji pozicija¹⁸ pabrėžia ES kompetencijos aspektą: mišriosiomis sutartimis laikomos tokios tarptautinės sutartys, kurių viena šalis yra ES ir visos ar keletas valstybių narių ir kurių sudarymas iš dalies priklauso ES, iš dalies – valstybių narių kompetencijai.¹⁹

Lietuvos Respublikos teisės aktuose atspindima pirmoji pozicija. Remiantis Įstatymo 4 straipsnio 2 dalimi bei Vyriausybės nutarimu patvirtintų tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklių 2 punkto 6 dalimi, „tarptautinėmis mišriosiomis sutartimis“ laikomos „Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos, kaip Europos Sąjungos valstybės narės, atstovaujančių vienai tarptautinės sutarties šaliai, tarptautinės sutartys“. Mišriosios tarptautinės sutartys priklauso tarptautinėms sutartims Vienos konvencijos prasme, o Lietuvos teisės sistemoje laikytinos ratifikuotinomis (Įstatymo 7 str. 1 d. 10 p.) tarptautinėmis sutartimis.

1.3. Tarptautiniai tarpžinybiniai susitarimai – paini valstybių praktika

Nei 1969 m., nei 1986 m. Vienos konvencija neužsimena, ar tarptautinius susitarimus gali sudaryti ministerijos, vyriausybės įstaigos ar kitos valstybės institucijos. Abiejų konvencijų 7 straipsniai tik nurodo, kad tarptautines sutartis *ex officio* turi teisę sudaryti valstybių vadovai, vyriausybių vadovai, užsienio reikalų ministrai. Visa kita paliekama kiekvienos valstybės konstitucinei tvarkai.

¹⁷ Žr., pvz., *Maresceau M.* A Typology of Mixed Bilateral Agreements // *Hillion Ch., Koutrakos P. (eds.)*. Mixed Agreements Revisited: The EU and its Member States in the World. Hart Publishing, 2010, p. 11–29.

¹⁸ Žr., pvz., *Heliskoski J.* Mixed Agreements as a Technique for Organizing the International Relations of the European Community and its Member States. Kluwer Law International, 2001, p. 7; *Baere G. De.* Constitutional Principles of EU External Relations. Oxford University Press, 2008, p. 232; *Holdgaard R.* External Relations Law of The European Community – Legal Reasoning and Legal Discourses. Kluwer Law International, 2008, p. 149.

¹⁹ Plačiau doktrina šiuo klausimu nagrinėjama *Limantas M.* Mišrūs susitarimai Europos Sąjungos teisės sistemoje. Daktaro disertacija, 2014, p. 33–41.

Lyginamosios konstitucinės teisės literatūroje²⁰ galima rasti tarptautinių susitarimų skirstymą pagal juos sudarančius subjektus į (i) sutartis, sudaromas valstybės vardu (įprastai ratifikuojamos parlamentų); (ii) sutartis, sudaromas Vyriausybės vardu; bei (iii) susitarimus, sudaromus ministerijos, Vyriausybės įstaigų ar kitų valstybės įstaigų vardu. Būtent šią trečiąją grupę Lietuvos teisė laiko tarpžinybiniais susitarimais, ir ji aptariama šiame poskyryje.

Paprastai valstybių konstitucijos ar įstatymų galios aktai sukuria atskirą tarptautinių susitarimų rūšį, skirtą susitarimams tarp skirtingų valstybių ministerijų, vyriausybės įstaigų ir kitų institucijų, nustatant tokiems tarptautiniams susitarimams lengvesnę sudarymo tvarką. Praktikoje tai dažniausiai yra ministerijų ir vyriausybės įstaigų susitarimai dėl bendradarbiavimo su atitinkamomis užsienio valstybių įstaigomis ar tarptautinių organizacijų įsteigtomis įstaigomis ar organais.²¹ Tokie susitarimai įvardijami valstybių praktikoje ir doktrinoje įvairiai – administraciniai susitarimai (angl. *administrative agreement*, vok. *Verwaltungsabkommen*, pranc. *arrangements administratifs*), vykdomieji susitarimai (angl. *executive agreement*), tarpžinybiniai susitarimai (angl. *inter-agency agreements*, *inter-departmental agreements*).

Reikia pripažinti, kad šios grupės tarptautinių susitarimų atskyrimas bei su-lyginimas skirtingose valstybėse gana sudėtingas – skiriasi ne tik pavadinimai, bet ir atskyrimo kriterijai, be to, ta pati sąvoka skirtingose valstybėse gali reikšti priešingus dalykus. Pavyzdžiui, pagal JAV teisę skiriamos tarptautinės sutartys ir vykdomieji susitarimai (angl. *executive agreements*). Pagrindinis šių kategorijų atskyrimo kriterijus yra ratifikavimas Senate. Jei tarptautinis susitarimas nėra ratifikuojamas Senate, jis laikomas vykdomuoju susitarimu (sudaro vykdomoji valdžia be pateikimo Senatui, šis tik informuojamas).²² Tačiau Vienos konvencijos prasme

²⁰ Hollis D. A Comparative Approach to Treaty Law and Practice // Hollis D., Blakeslee M. R., Ed-
rington L. B. (eds.). National Treaty Law and Practice. The American Society of International Law.
Martinus Nijhoff, 2005, p. 1. Cituojama iš: Ott A., Vos E., Coman-Kund F. (eds.). EU Agencies and
Their International Mandate: A new category of global actors? // CLEER Working Papers, 2013/7.
Prieiga per internetą: <http://www.asser.nl/media/1642/cleer_13-7_web.pdf> [žiūrėta 2015-08-20].

²¹ Labai platų tokių įstaigų ratą turi ES, o šios įstaigos aktyviai dalyvauja tarptautiniuose santykiuose.
Plačiau žr.: Ott A., Vos E., Coman-Kund F. (eds.). EU Agencies and Their International Mandate: A new
category of global actors? // CLEER Working Papers, 2013/7. Prieiga per internetą: <http://www.asser.nl/media/1642/cleer_13-7_web.pdf> [žiūrėta 2015-08-20]. Taip pat žr.: Ott A. EU Regulatory Agencies
in EU External Relations: Trapped in a Legal Minefield Between European and International Law //
13 European Foreign Affairs Review, 2008, No. 4, p. 515–540.

²² Tokie vykdomieji susitarimai vėl skirstomi į tris grupes: (i) Kongreso autorizuoti tarptautiniai susitarimai
(angl. *congressional-executive agreements*); (ii) vykdomieji susitarimai, sudaromi ankstesnės ratifikuotos
tarptautinės sutarties pagrindu; (iii) išimtinai vykdomieji susitarimai (angl. *sole executive agreements*),
sudaromi remiantis Prezidento konstitucinėmis galiomis, be Kongreso pritarimo). Plačiau apie tarptau-
tinių susitarimų rūšis JAV žr.: Garcia M. J. International Law and Agreements: Their Effect upon U.S.

abi šios kategorijos laikomos tarptautinėmis sutartimis, o lyginant su Lietuvos teise analogas būtų ratifikuojamos ir neratifikuojamos tarptautinės sutartys. Taigi vykdomasis susitarimas JAV teisės prasme negali būti sulyginamas su tarpžinybiniu susitarimu Lietuvos teisės prasme. Tarpžinybinių susitarimų sąvoka teisės aktuose JAV būtų „*inter-agency agreements*“ bei „*agency-to-agency agreements*“, kurių dalis bus laikomi privalomais tarptautiniais susitarimais²³, o dalis – neprivalomais aktais (įprastinė forma – tarpusavio supratimo memorandumas).²⁴

„Tarptautiniai administraciniai susitarimai“ pagal Ispanijos teisę taip pat neturėtų būti tapatinami su tarptautiniais tarpžinybiniais susitarimais pagal Lietuvos teisę (mūsų vartojama sąvoka platesnė). Tarptautiniais administraciniais susitarimais pagal Ispanijos tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų įstatymą laikomi tarptautiniai susitarimai, sudaromi valdžios institucijų ar įstaigų detalizuojant ar įgyvendinant klausimus, sureguliuotus jau egzistuojančioje tarptautinėje sutartyje, ir kuriems taikoma tarptautinė teisė.²⁵ Pagal Ispanijos teisę valdžios institucijos ir įstaigos gali sudaryti tiek tarptautinius administracinius susitarimus (jei jie grindžiami egzistuojančia tarptautine sutartimi), tiek kitus nenorminius susitarimus.²⁶ Abi šios grupės pagal mūsų teisę patektų į tarpžinybinių susitarimų sampratą.

Vokietijoje Vyriausybės bei jos įstaigų teisė sudaryti tarptautinius susitarimus (vok. *Verwaltungssabkommen*) numatyta Konstitucijoje.²⁷ Bendrai Vokietijos konstitucinė teisė skiria tris tarptautinių susitarimų tipus: (i) valstybines sutartis (vok.

Law. Congressional Research Service, 2015. Prieiga per internetą: <<https://fas.org/sgp/crs/misc/RL32528.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20]. Taip pat žr.: Treaties and Other International Agreements: The Role of the United States Senate. A Study by Congressional Research Service, Library of Congress, 2001. Prieiga per internetą: <<http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CPRT-106SPRT66922/pdf/CPRT-106SPRT66922.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20].

²³ Circular 175 Procedure of the US State Department. Prieiga per internetą: <<http://www.state.gov/s//treaty/c175/>> [žiūrėta 2015-08-20].

²⁴ Guidance on Non-Binding Documents. US Department of State. Prieiga per internetą: <<http://www.state.gov/s//treaty/guidance/>> [žiūrėta 2015-08-20].

²⁵ Plačiau apie Ispanijos tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų įstatymą žr.: *Esposito C.* Notes on the New Spanish Treaties and Other International Agreements Act. Paper presented in Duke-Geneva Conference on Comparative Foreign Relations Law Geneva, 10-11 July 2015. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/14620641/Notes_on_the_New_Spanish_Treaties_and_Other_International_Agreements_Act> [žiūrėta 2015-08-20].

²⁶ Prof. Carlos Espósito (Autónoma University of Madrid) el. laiškas (2015-08-19).

²⁷ Vokietijos Konstitucijos (*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*) 59 str. 2 d. Prieiga per internetą: <https://www.bundestag.de/blob/284870/ce0d03414872b427e57fccb703634dcd/basic_law-data.pdf> [žiūrėta 2015-08-20].

Staatsvertrage), įprastai politines sutartis, autorizuojamas Prezidento; (ii) Vyriausybės susitarimus (vok. *Regierungsabkommen*); bei (iii) ministerijų susitarimus (vok. *Ressortabkommen*).²⁸ Pastarosios dvi grupės vadinamos administraciniais susitari-
mais (vok. *Verwaltungsabkommen*), tačiau Lietuvos teisės prasme tarpžinybiniais
būtų laikomi tik ministerijų susitarimai (vok. *Ressortabkommen*).

Prancūzijoje Vyriausybės įstaigos gali sudaryti susitarimus (pranc. *arrangements administratifs*) siekdamos įgyvendinti esamas tarptautines sutartis ar spręsti su jų jurisdikcija susijusius klausimus. Tačiau, analogiškai Lietuvos teisei, tokie susitarimai laikomi privalomais juos sudariusiai Vyriausybės įstaigai nacionaliniu lygiu, bet ne Prancūzijai tarptautinės teisės prasme.²⁹ O štai Estija tarpžinybinius susitarimus (angl. *inter-agency treaty*) apibrėžia Tarptautinių santykių akte šalia tarptautinių sutarčių. Pagal Estijos teisę tai raštu sudaryti susitarimai tarp Estijos Vyriausybės įstaigos ar savivaldybės ir užsienio valstybės vyriausybės įstaigos ar tarptautinės organizacijos, sudaromi pagal jų kompetenciją ir reguliuojami tarptautinės teisės.³⁰ Taigi valstybių praktika bei vartojamos sąvokos gana skirtingos ir kiekvienu atveju tarptautinio susita-
rimo statuso nustatymas reikalauja detalios susitarimo bei jam taikomos teisės analizės.

Kaip nurodo prof. Vilenas Vadapalas, tarpžinybiniai susitarimai neturi teisės šaltinio galios nei tarptautinės teisės, nei Lietuvos Respublikos teisės požiūriu dėl to, jog jie nėra sudaromi valstybės vardu įgalioto asmens Vienos konvencijos 7 straipsnio prasme.³¹ Įprastai (bet ne visuomet) laikoma, kad tarptautiniai tarpžinybiniai susi-
tarimai įpareigoja konkrečias ministerijas, vyriausybės įstaigas ar kitas institucijas, tačiau nėra skirti sukurti pareigas valstybėms.

1.4. Negriežtosios teisės (*soft law*) susitarimai

Doktrinoje ir šalių teisėje dažnai išskiriama ir savarankiška tarptautinių susitarimų grupė – negriežtosios teisės susitarimai. Tai gali būti tiek susitarimai, sudaryti tarpvyriausybiniu lygmeniu, tiek susitarimai, sudaromi tarpžinybiniu lygiu. *Soft law* susitarimai skirtingų valstybių teisėje įvardijami įvairiai – neįpareigojantys dokumentai

²⁸ Parliaments and the Treaty-making Power. Association of Secretaries General of Parliaments, under the auspices of the Inter-Parliamentary Union, 1986. Prieiga per internetą: <<http://www.asgp.co/sites/default/files/documents/MNMFZLHERWHLNUJOUYHJXIMIJJYLY.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20].

²⁹ Ott A., Vos E., Coman-Kund F. (eds.). EU Agencies and Their International Mandate: A new category of global actors? // CLEER Working Papers, 2013/7. Prieiga per internetą: <http://www.asser.nl/media/1642/cleer_13-7_web.pdf> [žiūrėta 2015-08-20].

³⁰ Estonian Foreign Relations Act, RT I 2006, 32, 248, priimtas 2006-06-15. Prieiga per internetą: <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/riigikogu/act/503072014003/consolide>> [žiūrėta 2015-08-20].

³¹ Vadapalas V. Tarptautinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 1998, p. 127.

(angl. *non-binding documents*), „nesutarties“ susitarimai (angl. *non-treaty agreements*), o konkrečių dokumentų pavadinimų taip pat gausu: gairės, rekomendacijos, programos, elgesio kodeksai, ketinimų deklaracijos ir t. t.³² *Soft law* susitarimai yra labiau ne teisinės, o politinės prigimties aktai, sukuriantys valstybėms politinius bei moralinius įsipareigojimus.³³ Doktrinoje teigiama, kad, pažeidus tokius susitarimus, kita valstybė negali taikyti atsakomųjų priemonių represalijų, bet galėtų taikyti retorsijas.³⁴

Tarpžinybinių susitarimų ir *soft law* susitarimų santykis vėlgi nevienareikšmis. Tai, ką Lietuvos teisė įvardytų kaip tarpžinybinius susitarimus (institucinis aspektas: susitarimai tarp žinybų), kitos valstybės gali vadinti ir neprivalomais susitarimais (materialinis aspektas – nėra griežto teisinio privalomumo). Atitinkamai didelė dalis Lietuvos tarpžinybinių susitarimų laikytini *soft law* susitarimais. Tačiau ne tik – *soft law* susitarimais Lietuvos praktikoje galėtų būti laikomi (dauguma atvejų) ir Lietuvos Respublikos ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės vardu sudaromi susitarimai, kurie nėra tarptautinės sutartys ir kurie negali būti priskirti sutartims, sukuriančioms civilinius teisinius santykius pagal Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės nacionalinę teisę (Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklių 14 punktas).³⁵

Jungtinės Karalystės teisėje *soft law* susitarimai dažniausiai priimami kaip tarpusavio supratimo memorandumai. Kaip pagrindinis skirtumas nuo tarptautinių sutarčių pabrėžiamas teisiškai neįpareigojantis pobūdis.³⁶ Tai būdinga ir kitų valstybių teisei, pvz., Ispanijoje „nenorminiai susitarimai“ (isp. *acuerdos internacionales no normativos*), dar vadinami „teisiškai neprivalomais susitarimais“ arba tarpusavio supratimo memorandumais, nelaikomi tarptautinėmis sutartimis.³⁷

³² Dörr O., Schmalenbach K. (eds.). Vienna Convention on the Law of Treaties. A Commentary. Springer, 2012, p. 30. Šioje knygoje taip pat pateikiama išsami sutarčių klasifikacija. Žr. p. 41.

³³ Įdomu pastebėti, kad vadinamieji džentelmeniški susitarimai (vienašaliai pareigūnų pasižadėjimai) iš esmės nepriklauso šiai grupei. Tokie pareigūnų pareiškimai yra asmeninio pobūdžio, grindžiami pareigūno reputacija ir garbe, tačiau nesukuria pareigų jo atstovaujamai valstybei. Plačiau žr.: Hillgenberg H. A Fresh Look at Soft Law // EJIL, 1999, vol. 10, no. 3, p. 449–515.

³⁴ Dörr O., Schmalenbach K. (eds.). Vienna Convention on the Law of Treaties. A Commentary. Springer, 2012, p. 42.

³⁵ Plačiau apie *soft law* susitarimus, jų galią ir reikšmę žr.: Hillgenberg H. A Fresh Look at Soft Law // EJIL, 1999, vol. 10, no. 3, p. 449–515.

³⁶ Treaties and Memoranda of Understanding (MOUs). Guidance on Practice and Procedures. UK Treaty Section, Legal Directorate, Foreign and Commonwealth Office. Updated March 2014. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/293976/Treaties_and_MoU_Guidance.pdf> [žiūrėta 2015-08-20].

³⁷ Žr. Esposito C. Notes on the New Spanish Treaties and Other International Agreements Act. Paper presented in Duke-Geneva Conference on Comparative Foreign Relations Law Geneva, 10-11 July

2. TARPTAUTINĖS SUTARTYS IR KITI TARPTAUTINIAI SUSITARIMAI LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖJE IR PRAKTIKOJE

2.1. Konstitucinio Teismo išvados dėl tarptautinių sutarčių ir tarpžinybinių susitarimų

Konstitucinio Teismo išvados³⁸ labai svarbios tarptautinių sutarčių kontekste, kadangi šis Teismas ne kartą yra pasisakęs dėl tarptautinių sutarčių vietos Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje bei tarptautinių sutarčių ir tarpžinybinių susitarimų santykio. Jos trumpai aptartinos šio tyrimo kontekste.

2.1.1. Dėl tarptautinių sutarčių vietos Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje

Pagal Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalį tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Konstitucinis Teismas, paaiškindamas šią nuostatą, yra nurodęs, kad ši Konstitucijos nuostata reiškia, jog Seimo ratifikuotos tarptautinės sutartys įgyja įstatymo galią.³⁹ Visgi, kaip nurodė Teismas, ši doktrininė nuostata negali būti aiškinama kaip reiškianti, jog Lietuvos Respublika gali nesilaikyti savo tarptautinių sutarčių, jeigu jos įstatymuose ar konstituciniuose įstatymuose yra nustatytas kitoks teisinis reguliavimas negu nustatytasis tarptautinėmis sutartimis.⁴⁰

Konstitucinis Teismas taip pat yra identifikavęs tarptautinių sutarčių vietą Lietuvos teisės hierarchijoje, ratifikuotoms sutartims suteikdamas viršenybę prieš įstatymus. Teismas yra pabrėžęs, jog Konstitucijoje yra įtvirtintas principas, kad tais atvejais, kai nacionalinės teisės aktas (išskyrus pačią Konstituciją) nustato tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruoja su nustatytoju tarptautinėje sutartyje, turi būti taikoma tarptautinė sutartis.⁴¹ Taigi tais atvejais, kai Seimo ratifikuotoje įsigaliojusioje tarptautinėje

2015. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/14620641/Notes_on_the_New_Spanish_Treaties_and_Other_International_Agreements_Act> [žiūrėta 2015-08-20].

³⁸ Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 3 punkte bei Konstitucinio Teismo įstatymo 73 straipsnio 3 punkte nustatyta, kad Konstitucinis Teismas teikia išvadas, ar Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys neprieštarauja Konstitucijai. Pagal Konstitucijos 106 straipsnio 5 dalį ir Konstitucinio Teismo įstatymo 74 straipsnį prašyti Konstitucinio Teismo tokios išvados gali Seimas ir Respublikos Prezidentas.

³⁹ 1995 m. spalio 17 d. nutarimas, 2002 m. balandžio 25 d. sprendimas, 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimas; 2014 m. lapkričio 4 d. sprendimas.

⁴⁰ Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d., 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimai.

⁴¹ 2006 m. kovo 14 d., 2006 m. gruodžio 21 d., 2012 m. rugsėjo 5 d., 2014 m. kovo 18 d. nutarimai; 2014 m. lapkričio 4 d. sprendimas.

sutartyje įtvirtintas teisinis reguliavimas konkuruoja su nustatytu Konstitucijoje, tokios tarptautinės sutarties nuostatos neturi pirmumo.⁴²

Kaip 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarime pažymėjo Konstitucinis Teismas, vidaus teisėje įgyvendinant tarptautinius Lietuvos Respublikos įsipareigojimus būtina atsižvelgti į Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą Konstitucijos viršenybės principą. Lietuvos Respublikos teisinė sistema grindžiama tuo, kad Konstitucijai neturi prieštarauti joks įstatymas ar kitas teisės aktas, taip pat ir Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, nes Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai“. Ši konstitucinė nuostata pati savaime negali padaryti negaliojančiu įstatymo ar tarptautinės sutarties, bet pagal ją reikalaujama, kad jų nuostatos neprieštarautų Konstitucijos nuostatoms – priešingu atveju Lietuvos Respublika negalėtų užtikrinti tarptautinių sutarčių šalių teisių, kylančių iš sutarčių, teisinės gynybos, o tai savo ruožtu trukdytų įgyvendinti įsipareigojimus pagal sudarytas tarptautines sutartis.

2.1.2. Dėl tarptautinių sutarčių ir tarpžinybinių susitarimų santykio

Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad tarpžinybiniai susitarimai nesukuria Lietuvos Respublikai tarptautinių įsipareigojimų ir todėl nėra tarptautinės sutartys Vienos konvencijos 2 straipsnio 1a punkto prasme: „<...>„sutartis“ reiškia tarptautinį susitarimą, sudarytą tarp valstybių rašytine forma ir reguliuojamą tarptautinės teisės.“ Konstitucinis Teismas tai pagrįsdamas nurodė, kad teiginys „sudarytą tarp valstybių“ reiškia, kad tarptautinę sutartį gali sudaryti tik asmenys, turintys nuolatinis arba *ad hoc* įgaliojimus atstovauti valstybei. Vienos konvencijos 8 straipsnyje šiuo klausimu nustatyta: „Aktas dėl sutarties sudarymo, atliktas asmens, kuris negali būti <...> laikomas įgaliotu atstovauti valstybei šiuo tikslu, neturi teisinių pasekmių, jeigu vėliau tokio akto ši valstybė nepatvirtina.“⁴³

2.2. Tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų sudarymo reglamentavimas: keletas pastebėjimų

Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų sudarymo tvarką, yra Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas ir Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklės. Kadangi šio tyrimo kontekste nereikalingas tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų reglamentavimo apibūdinimas atkartojant šių teisės aktų nuostatas, išskiriami tik aktualesni momentai.

⁴² 2012 m. rugsėjo 5 d., 2014 m. kovo 18 d. nutarimas.

⁴³ 1995 m. spalio 17 d. nutarimas.

2.2.1. Tarptautinės sutartys

Įstatymas numato tarptautinių sutarčių sudarymo, vykdymo bei denonsavimo tvarką, o Tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklės šią tvarką detalizuoja.

Įstatymas reglamentuoja tarptautinių sutarčių sudarymo iniciatyvos teisę, sprendimų dėl tarptautinių sutarčių sudarymo tikslingumo ar prieštaravimo išlygoms priėmimo tvarką, įgaliojimus sudaryti tarptautines sutartis bei tokių įgaliojimų suteikimo tvarką. Pažymėtina, kad asmenų, kurie *ex officio* įgalioti atlikti visus veiksmus, susijusius su tarptautinių sutarčių sudarymu, sąrašas (Prezidentas, Ministras Pirmininkas, užsienio reikalų ministras) tapatus 1969 m. bei 1986 m. Vienos konvencijų 7 straipsniuose nurodytiems asmenims. Analogiškai 1969 m. Vienos konvencijos nuostatas atkartoja diplomatinės atstovybės vadovui ar įgaliotam asmeniui tarptautinėje konferencijoje ar organizacijoje suteikiamos teisės derėtis bei patvirtinti sutarties tekstą. Vertėtų pastebėti, kad tarptautinėje praktikoje laikoma, jog kitos šalys turi teisę preziumuoti, kad tarptautinės sutartys, pasirašytos Prezidento, Ministro Pirmininko ar užsienio reikalų ministro ir kurios įsigalioja nuo pasirašymo, bus privalomos pasirašiusiai valstybei net ir tuo atveju, jei pažeidžiama jos nacionalinė teisė.⁴⁴

Įstatymas skiria Seimo ratifikuojamas ir Vyriausybės tvirtinamas tarptautines sutartis. Sutarčių, kurios turi būti ratifikuojamos Seime, sąrašas yra išsamus ir sulyginamas su kitų šalių praktika. Atkreiptinas dėmesys į lingvistinį skirtumą skirtingų valstybių praktikoje: nors pagal Lietuvos teisę ratifikavimas siejamas su Seimo prerogatyva, kitų valstybių teisėje terminas „ratifikuoti“ dažnai vartojamas kaip bendra sąvoka, apimanti vykdomosios valdžios aktus (valstybės vadovo ar vyriausybės vykdomą tarptautinės sutarties patvirtinimą), o parlamentai teikia „pritarimą“.

Kontinentinėje Europoje šalys reikalauja parlamento pritarimo didelei daliai tarptautinių sutarčių: vienoje jų parlamento pritarimas yra bendroji taisyklė (nereikalaujama tik konstitucijoje numatytų išimčių atveju),⁴⁵ kitose valstybėse,⁴⁶ įskaitant Lietuvą, konstitucijos išvardija atvejus, kada parlamento pritarimas būtinas.⁴⁷ Skiriasi

⁴⁴ Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas *Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v Bahrain)* [Jurisdiction and Admissibility] [1994] ICJ Rep 112; Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas *Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v Nigeria, Equatorial Guinea intervening)* [2002] ICJ Rep 303. Taip pat žr.: Dörr O., Schmalenbach K. (eds.). Vienna Convention on the Law of Treaties. A Commentary. Springer, 2012, p. 127–128.

⁴⁵ Kipras, Liuksemburgas, Makedonija, Nyderlandai, Rumunija, Šveicarija, Turkija, JAV.

⁴⁶ Albanija, Andora, Austrija, Kroatija, Čekija, Danija, Estija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Vengrija, Islandija, Italija, Lichtenšteinas, Lietuva, Malta, Norvegija, Lenkija, Portugalija, Rusija, Slovakija, Ispanija, Švedija, Ukraina.

⁴⁷ Dörr O., Schmalenbach K. (eds.). Vienna Convention on the Law of Treaties. A Commentary. Springer, 2012, p. 186.

ir parlamentų įtraukimo intensyvumas⁴⁸ – bene aktyviausiai į tarptautinių sutarčių rengimo procesą įtraukiamas Nyderlandų Karalystės Parlamentas (*Staten Generaal*). Vadovaujantis Nyderlandų Karalystės tarptautinių sutarčių sudarymo ir publikavimo aktu,⁴⁹ užsienio reikalų ministras periodiškai *Staten Generaal* (parlamentui) pateikia sąrašą tarptautinių sutarčių, dėl kurių vysta derybos,⁵⁰ išskyrus tik sutartis, apie kurių derybas viešai neskelbiama. Nyderlandų Vyriausybė taip pat informuoja Parlamentą, kai planuoja sudarytą, tačiau besibaigiančią sutartį pratęsti arba ją nutraukti, nors kita šalis nori pratęsimo (9 straipsnis). Iš esmės tai reiškia, kad Parlamentui periodiškai pateikiamas sąrašas, kuriame nurodomos sutartys, dėl kurių vyksta derybos, o Vyriausybė papildomai nurodo, kurios sutartys politiškai svarbios. Šis informavimas gana formalus, nepateikiant detalių apie derybas (pozicijos, pasiekti nuomonių suderinimai ir pan.), tačiau informuojant Parlamentą apie patį planuojamos sutarties faktą ir suteikiant Parlamentui galimybę išreikšti savo nuomonę ar pageidavimus.⁵¹

Pagal Vienos konvencijos 11 straipsnį, valstybė savo sutikimą laikyti sutartį įpareigojančia gali išreikšti ją pasirašydama, pasikeisdama sutartį sudarančiais dokumentais, ją ratifikuodama, priimdama, patvirtindama, prisijungdama prie jos arba bet koku kitu sutartu būdu. O Įstatyme numatomas pasirašymas, pasikeitimas laiškais ar diplomatinėmis notomis, ratifikavimas bei tvirtinimas. Sulyginus matome, kad Įstatymas nemini galimybės išreikšti sutikimą laikyti tarptautinę sutartį įpareigojančia

⁴⁸ Žr., pvz., Parliaments and the Treaty-making Power. Association of Secretaries General of Parliaments, under the auspices of the Inter-Parliamentary Union, 1986. Prieiga per internetą: <<http://www.asgp.co/sites/default/files/documents//MNMFZLHERWHWLNUIJOUYHJXIMIJJYLY.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20]. Apie Parlamento galias ir procedūras tarptautinių susitarimų atžvilgiu Ispanijoje žr.: *Izquierdo Sanz C.* Parliamentary Procedure in the Conclusion of International Treaties in Spain // 5 SYBIL 1 (1997). Prieiga per internetą: <<http://www.sybil.es/documents/ARCHIVE/vol5/Izquierdo.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20]; *Fernández Tomas, A.* Parliamentary Control of “Other International Agreements” in the New Spanish Treaties and Other International Agreements Act (TOIAA) // 18 SYBIL 61 (2013–2014). Prieiga per internetą: <http://www.sybil.es/documents/ARCHIVE/vol18/4_Fernandez_Tomas.pdf> [žiūrėta 2015-08-20].

⁴⁹ Compilation of Constitutional and Legislative Provisions on Treaty Practice of the Netherlands. British Institute of International and Comparative Law and the Centre for International Law, National University of Singapore. Prieiga per internetą: <<http://cil.nus.edu.sg/wp/wp-content/uploads/2012/12/Compilation-State-Netherlands.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20].

⁵⁰ Vėliau *Staten Generaal* pateikiamos pačios sutartys (išskyrus kelias išimtis, kurios Parlamentui nepateikiamos (7 str.), tačiau pareiga apie jas informuoti vis vien išlieka (13 str.)), kurias planuojama patvirtinti, ir šis arba „tyliai“ išreiškia pritarimą, arba nusprendžia balsuoti dėl sutarčių priėmimo. T. y. nors Vyriausybė mano, kad sutarčiai Parlamento pritarimas nereikalingas, šis gali nuspręsti priešingai ir balsuoti dėl pritarimo tarptautinei sutarčiai.

⁵¹ Plačiau žr.: *Klabbers J.* The New Dutch Law on the Approval of Treaties // The International and Comparative Law Quarterly, vol. 44, No. 3 (Jul., 1995), p. 629–643.

pasikeičiant kitų tipų dokumentais nei laišakai ar diplomatinės notos (praktikoje dar pasitaiko pasikeitimas notomis, *notes verbalis*, kitu susirašinėjimu – Vienos sutartis palieka šalims maksimalų lankstumą⁵²), tarptautinės sutarties priėmimo⁵³ kaip sutikimo laikyti įpareigojančia būdo bei nemini galimybės remtis kitais sutartais būdais.

Atsižvelgiant į galimybę plačiau aiškinti sąvoką „pasikeitimas laiškais“ bei tai, kad sutarties „priėmimas“ gali būti aiškinamas ir kaip bendroji sąvoka, išreiškianti sutikimą laikytis sutarties,⁵⁴ šie skirtumai tarp Vienos konvencijos ir Įstatymo neturėtų kelti nepatogumų praktikoje.

2.2.2. Mišriosios tarptautinės sutartys ir Lietuvos Respublikos teisė

Jau aptarta specifinė tarptautinių sutarčių kategorija – ES sudaromi mišrūs susitarimai – turi būti patvirtinami ir nacionaliniu lygiu. Kaip tai atliekama, reguliuoja kiekviena valstybė atskirai. Dalyje valstybių narių, pvz., Prancūzijoje, Vokietijoje, Lietuvoje, mišrūs susitarimai sudaromi juos ratifikuojant nacionaliniuose parlamentuose. Kitos valstybės, pvz., Suomija, Jungtinė Karalystė, mišrius susitarimus paprastai tvirtina vyriausybinio lygmeniu.⁵⁵

Kaip minėta, Lietuva mišrius susitarimus ratifikuoja, ir tai atliekama pagal Įstatymo nuostatas. Įstatymo 7 straipsnio 1 dalies 10 punkte numatyta, jog mišriosios tarptautinės sutartys turi būti ratifikuojamos, o 8 straipsnyje papildoma, jog ratifikavimą atlieka Seimas įstatymu.

Seimas, ratifikuodamas mišrius susitarimus, vertina šių susitarimų tikslingumą ir teisėtumą. Tačiau, priešingai nei kitų ratifikuojamų tarptautinių sutarčių atveju, Įstatymas numato, kad „mišriosios tarptautinės sutartys“ vertinamos „vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, įstatymais ir kitais teisės aktais, reglamentuojančiais Lietuvos Respublikos pozicijos dėl Europos Sąjungos institucijose svarstomų teisės aktų ir dokumentų projektų rengimą ir derinimą“.⁵⁶

⁵² Plačiau žr.: Dörr O., Schmalenbach K. (eds.). Vienna Convention on the Law of Treaties. A Commentary. Springer, 2012, p. 177–179.

⁵³ „Priėmimo“ galimybės įtraukimą į Vienos konvenciją inicijavo JAV, siekdama išvengti ratifikavimo, kadangi šis būdas JAV reiškia Senato įtraukimą. Plačiau apie šį būdą žr.: Dörr O., Schmalenbach K. (eds.). Vienna Convention on the Law of Treaties. A Commentary. Springer, 2012, p. 187–188.

⁵⁴ Plačiau žr.: Dörr O., Schmalenbach K. (eds.). Vienna Convention on the Law of Treaties. A Commentary. Springer, 2012, p. 188.

⁵⁵ Verwey D. R. The European Community, the European Union and the International Law of Treaties: A Comparative Legal Analysis of the Community and Union's External Treaty-making Practice. T.M.C Asser Press, 2004, p. 89–91.

⁵⁶ Žr. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo 4 straipsnio 2 dalį.

Remiantis minėtu konstituciniu aktu, Vyriausybė turi informuoti Seimą apie pasiūlymus priimti ES teisės aktus (įskaitant mišriąsias sutartis), o tais atvejais, kai šie teisės aktai reglamentuoja Seimo kompetencijai priklausančias sritis, Seimas gali rekomenduoti Vyriausybei Lietuvos Respublikos poziciją dėl šių pasiūlymų ir teikti savo pasiūlymus.⁵⁷ Mišrių susitarimų ratifikavimo įstatymų projektai svarstomi ir Seimo Užsienių reikalų komitete, ir jų atžvilgiu teikiamos Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvados dėl projekto atitikties Konstitucijai, įstatymams ir ES teisės aktams bei juridinės technikos taisyklėms.⁵⁸

Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir jos atstovams problemų galėtų kilti tuo atveju, jei Seimas atsisakytų ratifikuoti mišrų susitarimą. Atitinkamai reikėtų pritarti doktrinoje išreikštam pasiūlymui, kad, siekiant tokių situacijų išvengti, nacionalinis parlamentas turėtų būti iš anksto informuojamas apie derybas dėl mišraus susitarimo sudarymo ir turėtų turėti galimybę išreikšti savo poziciją dėl mišrių susitarimų dar derybų metu, o šis informavimas turėtų būti ne vienkartinis.⁵⁹ Tokia tvarka taikoma, pvz., Jungtinėje Karalystėje, kurioje Vyriausybės atstovai reguliariai teikia Parlamentui trumpą informaciją apie derybų dėl mišrių susitarimų eigą.⁶⁰ Tai svarbu ir kitu aspektu – užtikrinant sudaromų susitarimų demokratinę kontrolę.

2.2.3. Tarpžinybiniai susitarimai

Remiantis Įstatymo 1 straipsnio 2 dalimi,

Lietuvos Respublikos ministerijų ar Vyriausybės įstaigų bei kitų valstybės institucijų vardu ir pagal jų kompetenciją sudaromi su atitinkamomis užsienio valstybių ar organizacijų institucijomis susitarimai nėra Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys. Jų rengimo bei sudarymo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Šios sutartys registruojamos atskirame registre, kurio tvarkytoja yra Užsienio reikalų ministerija.

⁵⁷ LR pozicijos dėl mišrių susitarimų yra rengiamos pagal Vyriausybės nutarimu „Dėl Europos Sąjungos reikalų koordinavimo“ patvirtintų taisyklių 12 punktą bei III ir IV skyriuose nustatytas procedūras. 2004 m. sausio 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 21 dėl Europos Sąjungos reikalų koordinavimo. Valstybės žinios, 2004, Nr. 8-184.

⁵⁸ Pvz., žr. Pagrindinio komiteto išvadą dėl Įstatymo dėl Europos Sąjungos bei jos valstybių narių ir Vietnamo Socialistinės Respublikos pagrindų susitarimo dėl partnerystės ir bendradarbiavimo ratifikavimo projekto, Nr. XIIP-153(2), 2013-03-06.

⁵⁹ *Limantas M.* Mišrūs susitarimai Europos Sąjungos teisės sistemoje. Daktaro disertacija, 2014, p. 104.

⁶⁰ *Passos R.* Mixed Agreements from the Perspective of the European Parliament // *Hillion Ch., Koutrakos P.* (eds.). Mixed Agreements Revisited: The EU and its Member States in the World. Hart Publishing, 2010, p. 291.

Lietuvos ministerijos, Vyriausybės įstaigos ir kitos institucijos tarpžinybinius susitarimus naudoja gana plačiai. Vadovaujantis Užsienio reikalų ministerijos Teisės ir tarptautinių sutarčių departamento pateikta informacija apie Lietuvos Respublikos institucijų sudarytus tarpžinybinius susitarimus,⁶¹ 2000–2015 m. (iki rugpjūčio 25 d.) Užsienio reikalų ministerija buvo informuota apie 502 sudarytus tarpžinybinius susitarimus, sudarytus 64 institucijų. Daugiausia susitarimų sudarė Krašto apsaugos ministerija (140) bei Užsienio reikalų ministerija (65), kitos institucijos neviršijo 20 susitarimų. Didžioji dalis tarpžinybinių susitarimų buvo įvardyti kaip susitarimai dėl bendradarbiavimo ar tarpusavio supratimo memorandumai, o tai leidžia manyti, kad dauguma priskirtini prie *soft law* aktų.

Tarpžinybinius susitarimus reglamentuojančių nuostatų išdėstymas

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įgyvendindama minėtą įstatymo nuostatą, 2001 m. spalio 1 d. nutarimu Nr. 1179 patvirtino Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklės. Šių taisyklių 13 punktą skirtas tarpžinybiniams susitarimams, jame „sudėtos“ visos su tarpžinybinių susitarimų sudarymu susijusios taisyklės.

13. Ministerijos, Vyriausybės įstaigos ir kitos valstybės institucijos gali sudaryti susitarimus pagal jų kompetenciją su kitų valstybių ar tarptautinių organizacijų institucijomis, jeigu šiuose susitarimuose nėra teisiškai privalomų įpareigojimų Lietuvos Respublikos Vyriausybei, kitoms ministerijoms ir Vyriausybės įstaigoms, jie neprieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymams, kitiems teisės aktams ir tarptautiniams įsipareigojimams, taip pat jeigu šiems susitarimams vykdyti nereikia papildomų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Šių susitarimų projektai kartu su suinteresuotų ministerijų ar Vyriausybės įstaigų išvadomis turi būti teikiami derinti Užsienio reikalų ministerijai. Užsienio reikalų ministerijai derinti teikiamas susitarimo tekstas lietuvių kalba turi būti vizuotas jį sudarančios ministerijos, Vyriausybės įstaigos ar kitos valstybės institucijos vadovo ar jo įgalioto asmens. Jeigu pagal susitarimo nuostatas jį aiškinant vadovaujamas tekstas užsienio kalba, turi būti pateiktas ir susitarimo tekstas atitinkama užsienio kalba. Užsienio reikalų ministerijai raštu pritarus susitarimo sudarymui, susitarimą sudaro ministerijos, Vyriausybės įstaigos ar kitos valstybės institucijos vadovas arba jo įgaliotas asmuo. Sudaryto susitarimo kopija ir jo elektroninė versija turi būti pateiktos Užsienio reikalų ministerijai, kuri kaupia ir tvarko informaciją apie tokius susitarimus.

⁶¹ Užsienio reikalų ministerijos Teisės ir tarptautinių sutarčių departamento el. laiškas apie turimą informaciją apie Lietuvos Respublikos institucijų sudarytus tarpžinybinius susitarimus (2015-08-27).

Kaip matome iš teisės aktų pavadinimų (Tarptautinių sutarčių įstatymas, Tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklės) pagrindinis dėmesys skiriamas tarptautinėms sutartims. Nors abu teisės aktai, ypač Taisyklės, skiriami ir kitiems tarptautiniams susitarimams sureguliuoti, nuostatos, reglamentuojančios kitus tarptautinius susitarimus, atskirai Įstatyme bei Tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklėse neišskiriamos. Šis reglamentavimas galėtų būti tobulinamas, tarpžinybinius susitarimus reglamentuojančias nuostatas išdėstant atskiroje Tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklių dalyje – tai suteiktų daugiau aiškumo bei sistemiškumo.⁶²

Pateiktini keli pavyzdžiai iš kitų valstybių praktikos. Bene naujausias Europoje tarptautinių sutarčių įstatymas (nauja redakcija) buvo priimtas Ispanijoje 2014 m. lapkritį.⁶³ Pirmas dalykas, kuris krenta į akis, yra visiškai kitoks nei Lietuvos tarptautinių sutarčių įstatymo išdėstymas. Ispanija, atsižvelgdama į didelius tarptautinių susitarimų kiekius ir rūšis, nusprendė naujojoje įstatymo redakcijoje pateikti gana aiškią klasifikaciją bei įstatymu aprėpti visą tarptautinių susitarimų įvairovę. Tai matyti ir iš pavadinimo – „Tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų įstatymas“. Prie sąvokų įstatymų leidėjas pateikia tris įstatyme reguliuojamas tarptautinių susitarimų grupes:⁶⁴ (i) tarptautinės sutartys, (ii) tarptautiniai administraciniai susitarimai ir (iii) tarpusavio supratimo memorandumai („nenorminiai tarptautiniai susitarimai“). Kiekvienai šiai rūšiai tekste skirta atskira dalis, todėl įstatymas šiuo aspektu labai aiškus ir struktūruotas. Atskiras skyrius tarpžinybiniams susitarimams skiriamas ir Estijos tarptautinių santykių akte (šio akto 4 skyrius).⁶⁵

Tarpžinybinių ir kitų tarptautinių susitarimų derinimas bei terminija

Nemažai valstybių reikalauja suderinti tarpžinybinius susitarimus ir kitus *soft law* susitarimus su atitinkamų institucijų teisės skyriais ar kitais padaliniais.

⁶² Teisėkūros aiškumo ir sistemiškumo principai įtvirtinti 2012 m. rugsėjo 18 d. Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnyje. Valstybės žinios, 2012, Nr. 110-5564.

⁶³ Ispanijos tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų įstatymas. Skelbtas 2014 m. lapkričio 28 d. Oficialiame biuletenyje. Prieiga per internetą: <<http://www.boe.es/boe/dias/2014/11/28/pdfs/BOE-A-2014-12326.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20].

⁶⁴ Apie tokio skirstymo kritiką žr. *Fernández Tomás A.* Parliamentary Control of “Other International Agreements” in the New Spanish Treaties and Other International Agreements Act (TOIAA) // 18 SYbIL 61 (2013-2014). Prieiga per internetą: <http://www.sybil.es/documents/ARCHIVE/vol18/4_Fernandez_Tomas.pdf> [žiūrėta 2015-08-20].

⁶⁵ Estonian Foreign Relations Act, RT I 2006, 32, 248, priimtas 2006-06-15. Prieiga per internetą: <<https://www.rigikogulact.ee/en/eli/ee/Riigikogulact/503072014003/consolide>> [žiūrėta 2015-08-20].

Jungtinės Karalystės teisė reikalauja, kad, prieš pasirašant tarpusavio supratimo memorandumus, jų tekstai būtų suderinti su Jungtinės Karalystės užsienio ir sandraugos reikalų ministerijos (*Foreign and Commonwealth Office*) teisininkais bei Sutarčių skyriumi. Dokumentų vertimai privalomai derinami ir su ministerijos lingvistais. Visos šios institucijos vertina, ar susitarimas iš tiesų priklauso jį sudaryti siekiančio organo kompetencijai, ar jis neturi būti sudaromas kaip tarptautinė sutartis, ar tinkamai laikomasi terminijos rekomendacijų. Ispanijoje institucija ar įstaiga, planuojanti sudaryti „nenorminį“ susitarimą, turi pasitikrinti su savo teisės departamentu, ar planuojamas susitarimas pakliūtų į tarpusavio supratimo memorandumo sampratą, be to, ji pati turi užtikrinti šiam susitarimui įgyvendinti reikalingas lėšas.⁶⁶

Siekdamos vieningesnės vidinės praktikos, sudarant tokius susitarimus, bei nuoseklumo tekste, įtvirtinant jų neįpareigojančią prigimtį, kai kurios valstybės nustato nenorminių tarptautinių susitarimų sudarymo formos ir terminijos gaires, kuriomis siūlo remtis tokius susitarimus sudarančioms institucijoms. Tai sektinas pavyzdys, kuriuo būtų naudinga vadovautis ir Lietuvos institucijoms. Kaip matyti iš Užsienio reikalų ministerijos Teisės ir tarptautinių sutarčių departamento pateiktos informacijos apie Lietuvos Respublikos institucijų sudarytus tarpžinybinius susitarimus⁶⁷, tarpžinybiniuose susitarimuose vartojama terminija labai nevienoda,⁶⁸ tapatūs instrumentų pavadinimai verčiami skirtingai tiek lyginant su kitomis institucijomis, tiek su kitais tos pačios institucijos susitarimais. Itin nevienodai verčiama sąvoka „*memorandum of understanding*“ (Lietuvos bankas, Žemės ūkio ministerija, Ūkio ministerija, Sosisiekimo ministerija ir kiti), be to, tarpžinybinių susitarimų pavadinimuose neretai vartojama ir sąvoka „sutartis“ (Lietuvos bankas, Švietimo ir mokslo ministerija ir kiti), o tai klaidina ir nėra tinkama.

Tarpžinybinių susitarimų terminijos gairės padėtų užtikrinti nuoseklesnius, vienesnius ir teisiškai tvarkingesnius tekstus. Pavyzdžiais galėtų būti JAV gairės⁶⁹

⁶⁶ Žr. *Esposito C.* Notes on the New Spanish Treaties and Other International Agreements Act. Paper presented in Duke-Geneva Conference on Comparative Foreign Relations Law Geneva, 10-11 July 2015. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/14620641/Notes_on_the_New_Spanish_Treaties_and_Other_International_Agreements_Act> [žiūrėta 2015-08-20].

⁶⁷ Užsienio reikalų ministerijos Teisės ir tarptautinių sutarčių departamento el. laiškas apie turimą informaciją apie Lietuvos Respublikos institucijų sudarytus tarpžinybinius susitarimus (2015-08-27).

⁶⁸ Analizė atlikta vertinant tik susitarimų pavadinimus, kadangi oficialūs tekstai pateikti nebuvo, taip pat paprastai jie nėra viešai skelbiami.

⁶⁹ Guidance on Non-Binding Documents. U.S. Department of State. Prieiga per internetą: <<http://www.state.gov/s/l/treaty/guidance/>> [žiūrėta 2015-08-20].

ir ypač Jungtinės Karalystės „Tarptautinių sutarčių ir tarpusavio supratimo memorandumų praktikos ir procedūrų gidas“⁷⁰.

Tarpžinybinių ir kitų tarptautinių susitarimų registravimas ir skelbimas

Bene visose nagrinėtose valstybėse sudaryti tarptautiniai susitarimai turi būti pateikiami užsienio reikalų ministerijai, kuriai pavesta vesti tokių susitarimų registrą.

Jungtinės Karalystės užsienio ir sandraugos reikalų ministerijai turi būti pateikiamos pasirašytų tarpusavio supratimo memorandumų kopijos. Tarpžinybinių susitarimų bei nenorminių susitarimų kopijos Ispanijoje taip pat pateikiamos Užsienio reikalų ministerijai, kuri veda atitinkamą registrą.⁷¹ Lietuvoje tokią registravimą taip pat atlieka Užsienio reikalų ministerija.

Tarpžinybiniai susitarimai Lietuvoje viešai įprastai skelbiami jų sudariusių institucijų tinklalapiuose, tačiau bendro viešai prieinamo registro nėra. Nevienoda ir pačių institucijų praktika – vienu institucijų puslapiuose tarpžinybiniai susitarimai aiškiai išskirti, kitų, pvz., Finansų ministerijos puslapyje, informacija apie tarpžinybinius susitarimus nepateikiama. Tai galėtų būti tobulinama. Doktrinoje teigiama, kad atitinkamos institucijos teisės departamento kontrolė bei viešas tarpžinybinių susitarimų bei kitų *soft law* susitarimų skelbimas svarbūs bent minimaliai kontroliuojant, kad institucijos nepiktnaudžiautų tokiais susitarimais jautriose srityse (tokiose kaip gynyba ar užsienio pagalba), be to, taip skatinamas skaidrumas bei gerėja pačių rengiamų susitarimų kokybė.⁷²

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatyme pateiktas tarptautinės sutarties apibrėžimas visiškai atitinka 1969 m. Vienos konvencijoje pateikiamą sąvoką, kartu apimdamas ir 1986 m. Vienos konvencijos apibrėžimą, be to, Įstatymas tinkamai pakeistas atsižvelgiant į Lietuvos dalyvavimą mišriuose susitarimuose. Tačiau pastebėtina, kad reikalavimas sutartis sudaryti „raštu“ aiškintinas atsižvelgiant

⁷⁰ Treaties and Memoranda of Understanding (MOUs). Guidance on Practice and Procedures. UK Treaty Section, Legal Directorate, Foreign and Commonwealth Office. Updated March 2014. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/293976/Treaties_and_MoU_Guidance.pdf> [žiūrėta 2015-08-20].

⁷¹ Žr. *Esposito C.* Notes on the New Spanish Treaties and Other International Agreements Act. Paper presented in Duke-Geneva Conference on Comparative Foreign Relations Law Geneva, 10-11 July 2015. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/14620641/Notes_on_the_New_Spanish_Treaties_and_Other_International_Agreements_Act> [žiūrėta 2015-08-20].

⁷² Ten pat.

į technologijų kaitą: 1969 m. Vienos konvencija palaiapsniui aiškinama vis labiau įtraukiant galimybes modernesnėmis technologijomis ar jas pasitelkus sudaryti tarptautines sutartis.

2. Kitaip nei 1969 m. Vienos konvencija, Tarptautinių sutarčių įstatymas nemini galimybės išreikšti sutikimą laikyti tarptautinę sutartį įpareigojančia pasikeičiant kitų tipų dokumentais nei laišškai ar diplomatinės notos, tarptautinės sutarties priėmimo bei nemini galimybės remtis kitais sutartais būdais. Tačiau minimos sąvokos galėtų būti aiškinamos plečiamai, todėl įstatymo papildymas šiuo aspektu nėra būtinas.

3. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklės reglamentuoja tiek tarptautinių sutarčių, tiek tarpžinybinių susitarimų sudarymo tvarką. Tačiau tai neatsispindi nei šio teisės akto pavadinime, nei struktūroje. Atitinkamai galėtų būti tobulinamas tiek akto pavadinimas (Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių *ir kitų tarptautinių susitarimų* rengimo ir sudarymo taisyklės), tiek struktūra. Nuostatas, reguliuojančias tarpžinybinius susitarimus, galima būtų išskirti į atskirą dalį – tai būtų naudinga ir teisinės technikos, ir praktinio taikymo prasme.

4. Kitų valstybių praktikoje pastebima tendencija priimti teisinės galios neturinčių (*soft law*) susitarimų rengimo bei terminijos gaires. Tai sektina praktika, padedanti užtikrinti įvairių žinybų rengiamų panašaus pobūdžio susitarimų nuoseklumą bei leidžianti aiškiau atriboti teisiškai privalomas bei tokios galios neturinčias nuostatas.

5. Šiuo metu veikiančios paieškų sistemos sukuria tinkamą prieigą prie tarptautinių sutarčių, tačiau tarpžinybiniai susitarimai nėra sujungti į bendrą paieškų bazę. Viešas tarpžinybinių susitarimų registras būtų naudingas tiek siekiant aiškumo, tiek skatinant skaidrumą bei gerinant dokumentų rengimo kokybę.

LITERATŪRA

I. Tarptautiniai teisės aktai ir teismų bylos

1. 1969 m. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės // Valstybės žinios, 2002, Nr. 13-480.
2. 1986 m. Vienos konvencija dėl sutarčių tarp valstybių ir tarptautinių organizacijų bei tarp tarptautinių organizacijų. Neįsigaliojusi. Prieiga per internetą: <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_2_1986.pdf> [žiūrėta 2015-08-12].
3. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, 2012 m. spalio 26 d. OL C 326, 26/10/2012, p. 47–390.
4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1975 m. lapkričio 11 d. Nuomonė 1/75, Rink. p. 1355.

5. Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations (Advisory Opinion)* [1949] ICJ Reports 174.
6. Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas *Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v Bahrain)* (Jurisdiction and Admissibility) [1994] ICJ Rep 112.
7. Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas *Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v Nigeria, Equatorial Guinea intervening)* [2002] ICJ Rep 303.

II. Lietuvos Respublikos teisės aktai ir susiję dokumentai

8. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas // Valstybės žinios, 1999, Nr. 60-1948.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2001, Nr. 84-2938.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 21 „Dėl Europos Sąjungos reikalų koordinavimo“ // Valstybės žinios, 2004, Nr. 8-184.
11. Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas // Valstybės žinios, 2012, Nr. 110-5564.
12. Pagrindinio komiteto išvada dėl Įstatymo dėl Europos Sąjungos bei jos valstybių narių ir Vietnamo Socialistinės Respublikos pagrindų susitarimo dėl partnerystės ir bendradarbiavimo ratifikavimo projekto. Nr. XIIP-153(2), 2013-03-06.

III. Konstitucinio Teismo nutarimai

13. 1995 m. spalio 17 d. nutarimas.
14. 2002 m. balandžio 25 d. sprendimas.
15. 2006 m. kovo 14 d. nutarimas.
16. 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas.
17. 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimas.
18. 2014 m. kovo 18 d. nutarimas.
19. 2014 m. lapkričio 4 d. sprendimas.

IV. Užsienio valstybių teisės aktai ir susiję dokumentai

20. Vokietijos Konstitucija (*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*). Prieiga per

interneta: <https://www.bundestag.de/blob/284870/ce0d03414872b427e57fccb703634dcd/basic_law-data.pdf> [žiūrėta 2015-08-20].

21. Estonian Foreign Relations Act, RT I 2006, 32, 248, priimtas 2006-06-15. Prieiga per internetą: <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/503072014003/consolide>> [žiūrėta 2015-08-20].
22. Ispanijos tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų įstatymas. Skelbtas 2014-11-28 Oficialiame biuletenyje. Prieiga per internetą: <<http://www.boe.es/boe/dias/2014/11/28/pdfs/BOE-A-2014-12326.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20].
23. Circular 175 Procedure of the US State Department. Prieiga per internetą: <<http://www.state.gov/s/l/treaty/c175/>> [žiūrėta 2015-08-20].
24. Guidance on Non-Binding Documents. US Department of State. Prieiga per internetą: <<http://www.state.gov/s/l/treaty/guidance/>> [žiūrėta 2015-08-20].
25. Compilation of Constitutional and Legislative Provisions on Treaty Practice of the Netherlands. British Institute of International and Comparative Law and the Centre for International Law, National University of Singapore. Prieiga per internetą: <<http://cil.nus.edu.sg/wp/wp-content/uploads/2012/12/Compilation-State-Netherlands.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20].
26. Treaties and Memoranda of Understanding (MOUs). Guidance on Practice and Procedures. UK Treaty Section, Legal Directorate, Foreign and Commonwealth Office. Updated March 2014. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/293976/Treaties_and_MoU_Guidance.pdf> [žiūrėta 2015-08-12].

V. Specialioji literatūra

27. Aust A. Modern Treaty Law. 2nd edn. Cambridge University Press, 2007.
28. Baere G. De. Constitutional Principles of EU External Relations. Oxford University Press, 2008.
29. Corten O., Klein P. Are Agreements between States and Non-State Entities Rooted in the International Legal Order? // Cannizzaro E. (ed.). The Law of Treaties Beyond the Vienna Convention. Oxford University Press, 2011.
30. Dörr O., Schmalenbach K. (eds.). Vienna Convention on the Law of Treaties. A Commentary. Springer, 2012.
31. Draft Articles on the Law of Treaties with Commentaries. Yearbook of the International Law Commission, 1966, vol. II. Prieiga per internetą: <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_1_1966.pdf> [žiūrėta 2015-08-12].
32. Esposito C. Notes on the New Spanish Treaties and Other International Agreements Act. Paper presented in Duke-Geneva Conference on Comparative Foreign Relations Law

- Geneva, 10-11 July 2015. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/14620641/Notes_on_the_New_Spanish_Treaties_and_Other_International_Agreements_Act> [žiūrėta 2015-08-20].
33. *Fernández Tomás A.* Parliamentary Control of “Other International Agreements” in the New Spanish Treaties and Other International Agreements Act (TOIAA) // 18 SYBIL 61 (2013-2014). Prieiga per internetą: <http://www.sybil.es/documents/ARCHIVE/vol18/4_Fernandez_Tomas.pdf> [žiūrėta 2015-08-20].
 34. *Garcia M. J.* International Law and Agreements: Their Effect upon U.S. Law. Congressional Research Service, 2015. Prieiga per internetą: <<https://fas.org/sgp/crs/misc/RL32528.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20].
 35. *Heliskoski J.* Mixed Agreements as a Technique for Organizing the International Relations of the European Community and its Member States. Kluwer Law International, 2001.
 36. *Hillgenberg H.* A Fresh Look at Soft Law // EJIL (1999), vol. 10, no. 3, p. 449–515.
 37. *Holdgaard R.* External Relations Law of The European Community – Legal Reasoning and Legal Discourses. Kluwer Law International, 2008.
 38. *Izquierdo Sanz C.* Parliamentary Procedure in the Conclusion of International Treaties in Spain // 5 SYBIL 1 (1997). Prieiga per internetą: <<http://www.sybil.es/documents/ARCHIVE/vol5/Izquierdo.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20].
 39. *Jakulevičienė L.* Tarptautinių sutarčių teisė. Vilnius: Registrų centras, 2011.
 40. *Klabbers J.* The Concept of Treaty in International Law. Kluwer Law International, 1996.
 41. *Klabbers J.* The New Dutch Law on the Approval of Treaties // The International and Comparative Law Quarterly, 1995, vol. 44, No. 3 (Jul.), p. 629–643.
 42. *Limantas M.* Mišrūs susitarimai Europos Sąjungos teisės sistemoje. Daktaro disertacija, 2014.
 43. *Maresceau M.* A Typology of Mixed Bilateral Agreements // *Hillion Ch., Koutrakos P. (eds.)*. Mixed Agreements Revisited: The EU and its Member States in the World. Hart Publishing, 2010.
 44. *Ott A.* EU Regulatory Agencies in EU External Relations: Trapped in a Legal Minefield Between European and International Law // 13 European Foreign Affairs Review, 2008, No. 4, p. 515–540.
 45. *Ott A., Vos E., Coman-Kund F. (eds.)*. EU Agencies and Their International Mandate: A new category of global actors? // CLEER Working Papers 2013/7. Prieiga per internetą: <http://www.asser.nl/media/1642/cleer_13-7_web.pdf> [žiūrėta 2015-08-20].
 46. Parliaments and the Treaty-making Power. Association of Secretaries General of Parliaments, under the auspices of the Inter-Parliamentary Union, 1986. Prieiga per

internetą: <<http://www.asgp.co/sites/default/files/documents//MNMFZLHERWHWL-NUJOUYHJXIMIJJYLY.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20].

47. *Passos R.* Mixed Agreements from the Perspective of the European Parliament // *Hillion Ch., Koutrakos P. (eds.)*. Mixed Agreements Revisited: The EU and its Member States in the World. Hart Publishing, 2010.
48. *Skoutaris N.* Comparing the Subnational Constitutional Space of the European Sub-state Entities in the Area of Foreign Affairs // *Perspectives on Federalism*, 4 (2), 2012, p. E239–E268.
49. *Thurner P., Stoiber M.* Comparing Ratification Processes within EU Member States: The Identification of Real Veto Players // Mannheim Centre for European Social Research, 2001. Prieiga per internetą: <<http://www.proyectos.cchs.csic.es/euroconstitution/library/working%20papers/Amsterdam/Thurner.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20].
50. *Treaties and Other International Agreements: The Role of the United States Senate.* A Study by Congressional Research Service, Library of Congress, 2001. Prieiga per internetą: <<http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CPRT-106SPRT66922/pdf/CPRT-106SPRT66922.pdf>> [žiūrėta 2015-08-20].
51. *Vadapalas V.* Tarptautinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 1998.
52. *Vadapalas V.* Tarptautinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 2006.
53. *Verwey D. R.* The European Community, the European Union and the International Law of Treaties: A Comparative Legal Analysis of the Community and Union's External Treaty-making Practice. T.M.C Asser Press, 2004.

VI. Kita medžiaga

54. Seimo Užsienio reikalų komiteto darbotvarkės. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=8925&p_k=1> [žiūrėta 2015-08-20].
55. Užsienio reikalų ministerijos Teisės ir tarptautinių sutarčių departamento el. laiškas (ir jo priedas) apie turimą informaciją apie Lietuvos Respublikos institucijų sudarytus tarpžinybinius susitarimus (2015-08-27).
56. Prof. Carlos Espósito (Autónoma University of Madrid) el. laiškas (2015-08-19).

Dr. Agnė LIMANTĖ
Law Institute of Lithuania

CONCLUSION OF INTERNATIONAL TREATIES AND OTHER INTERNATIONAL AGREEMENTS UNDER THE LAW OF LITHUANIA AND OTHER STATES: SEARCHING FOR THE BEST PRACTICE

Summary

The article analyses the definition of international treaties and other international agreements (so called international administrative agreements / executive agreements/ inter-agency agreements and soft law agreements) under the law of the Republic of Lithuania and numerous other states and compares differences in the practice of their conclusion. The author seeks to compare various instruments and to classify them in accordance with their legal status and, later, to use such classification as a basis for further study of divergent state practice. The objective of this paper is to evaluate the practice of conclusion of international treaties and other international agreements in different (mostly European) states and to identify practices that could serve as an inspiration for the improvement of Lithuanian legislation.

The paper is structured in two parts. The first part provides a classification of various international agreements noting differences in their definitions and status in national laws. It firstly analyses the concept of treaties in the legal doctrine, international instruments and Lithuanian law, while in a separate sub-chapter addressing the specific status of EU mixed agreements. The article then shifts attention to international agreements concluded by ministries or other state institutions or bodies and soft law agreements in the law and practice of various states. In the second part, the author evaluates the conclusion of international treaties and other international agreements under the Lithuanian law and practice. It systematises the interpretations presented by the Constitutional Court of Lithuania and scrutinises two main national legal acts in this field - the Law on International Treaties and the Rules on Preparation and Conclusion of International Treaties.

Based on this comparative research, the article suggests re-structuring the Rules on Preparation and Conclusion of International Treaties by amending their name to include other international agreements and by pooling the provisions regulating other international agreements into a separate chapter. It also proposes to draft guidelines for preparation of other international agreements in order to improve their quality and to harmonise their conclusion procedures. Lastly, for the sake of higher transparency and useability, it is suggested to publish these agreements in a publicly accessible and searchable database.